

Ана-Мария Кръстева¹

РАДИО ВАТИКАНА: ОТ „СОФИЙСКОТО ДЕЛО – ПРЕДУМИШЛЕНО УБИЙСТВО“ ДО БЛАГОВЕСТИЕТО²

Abstract: Anna-Maria Krasteva, *Vatican Radio: From “The Sofia Case of Murder” to the Good News.*

The founding of Vatican Radio on February 12, 1931, marked a significant milestone for the entire Christian world. After the Communists seized power in Bulgaria on September 9, 1944, Vatican Radio became a vital source of spiritual freedom in an atheistic totalitarian regime. This article examines the role of Vatican Radio and the challenges it posed to the Communist elite in Bulgaria. Drawing on new archival materials from the Bulgarian section of Radio Vatican, the paper highlights the media's efforts during the Communist era to defend Catholics and Christians from the severe repression imposed by the regime.

Keywords: *Radio Vatican, Communist Persecutions against the Church, Repressions, Modern History, Freedom of Speech, Church and State Relationships*

На 12 февруари 1931 г. маркиз Гулиелмо Маркони обявява, че само след секунди с думите на папа Пий XI ще се открие радиостанцията на държавата Ватикана и така радиовълните ще транспортират по целия свят посланието му за мир и благословение. Няма да обяснявам що за държава е Ватикана и какви са нейните възможности, но е известно, че в София, там някъде на Балканите, през пролетта на същата година, ако трябва да бъдем точни, на 13 май, е осъществена първата трансляция на светата литургия от патриаршеската катедра-

¹ Журналист от БНР и докторант в Богословския факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ (бел. ред.).

² В статията са използвани необработени материали от българската секция на Радио Ватикана, с които се запознах при работата си там през юни 2013 г.

ла „Св. Александър Невски“³.

Неизвестен италиански репортер по време на споменатото предаване пише: „В този момент целият свят очаква... Наместникът на Христос чрез средствата на този нов инструмент да проговори на целия свят. Часът е точно 16:49. Първото съобщение по радиото е прочетено от понтифика: „Слушайте, небеса, това, което казвам, слушай, земя, чуваш думите, които идват от устата ми... Слушайте и народите на далечни земи!“⁴ Според журналиста папата продължил да говори с гласа на старозаветен пророк „към града и към света“. В своя понтифик Пий XI подкрепя разширяването на научните изследвания. За него е от особено значение евангелизацията и мисионерството в далечните земи. Радиопредаванията стават особено важни.

Още през 1925 г. генералният директор на комуникациите на Светия престол отец Джузепе Джанфранчески е в процес на изготвяне на планове за създаването на безжичната станция във Ватикана. Две години по-късно той се свързва с италианския учен Гулиелмо Маркони и поема инициативата това да стане факт. По време на изграждането на радиото папата следи отблизо развитието на дейностите. През 1930 г. отец Джузепе Джанфранчески е назначен и за първи директор на медията лично с подписа на Пий XI.

Откриването на Радио Ватикана е наистина голямо събитие за света. В архива на радиото могат да бъдат намерени документални кадри, заснети от оператори на американската компания Paramount, които са незаменимо свидетелство за събитието в историята и на Католическата църква, и на телекомуникациите. А ето какво пише пресата от този ден:

„*L'Osservatore Romano*“: Вчера в Рим всички радиоапарати бяха включени... Високоговорители са поставени навън пред магазини или пред офисите на вестниците. Има тълпи навсякъде...

„*Gazzetta del Popolo*“ – Торино: В италианската столица има днес радиопредаване между 04:30 и 17:30, ставаме свидетели на незабравим момент. Много църковни и мисионерски институти имат седалище тук, в Торино. Техните членове чакаха този следобед с трескаво възлнение, за да чуят думите на папата.

„*News Chronicle*“ – Лондон: За първи път гласът на папата се чу в

³ Срв. в. *София*, бр. 173, 9.04.1931.

⁴ Срв. <http://bg.radiovaticana.va/chisiamo.asp>

Лондон и от милиони други вярващи по света... 3500 католици стояха с часове в Уестминстърската катедрала, за да чакат да чуят гласа на папата.

„*New York Herald*“: Няколко събития в историята на света могат да се сравнят с огромното въздействие, което предизвикаха думите на главата на Римокатолическата църква, отправени към цялата планета... Това е чудото на науката и не по-малко чудо на вярата⁵.

Българската секция в Радио Ватикана е основана на 21 ноември 1949 г. Тя създава много неприятности на комунистическата партия, която сравнително скоро е взела властта. Още на 19 октомври 1944 г. според радиograma от Трайчо Костов до Георги Димитров следва предстоящо отделяне на Църквата от държавата. Съвсем по съветски – комунистически маниер, а самият текст е съхранен в ЦДА на руски език. В него е поставена директива да се премине към действия на властта за отделяне на Църквата от държавата, които не трябва да се отлагат, защото: „отделянето на Църквата се явява част от програмата на правителството. Ние смятаме, че това трябва да се извърши много внимателно... няма смисъл да си създаваме излишни врагове в лицето на свещениците и задграничните църковни общности“⁶.

Обратната реакция е мигновена и е от 21 октомври. Ето и отговорът, отново запазен на руски, той е на Г. Димитров до Трайчо Костов. Макар че комунистите благодарение на съветската армия са на власт, те не се отказват от конспиративната си същност, радиograma отново е с агентурните им имена. „Не повдигайте сега въпроса за отделянето на Църквата от държавата. Трябва само чрез свещеническите ОФ-комитети тактично да се извърши смяната на пронемско хитлеристко настроените и ненавиждани от населението църковни служители“⁷.

Две години по-късно в една изключително скандална реч по повод 1000-годишнината от смъртта на покровителя на българския народ св. Йоан Рилски „лайпцигският герой“, събрал смелост от всичкото изпито по повод празника, отправя неприкрити заплахи към „свещенослужителите предатели, негодници, юди от гледна точ-

⁵ Срв. <http://bg.radiovaticana.va/chisiamo.asp>

⁶ Срв. ЦДА, ф. 1 б, оп. 7, а.е. 61, л. 1.

⁷ Срв. ЦДА, ф. 1 б, оп. 7, а.е. 67, л. 1.

ка на националните интереси на българския народ”. „Там е очертана не само възможната рамка, в която църквата може да продължи да съществува, но и пример, който трябва да следва – „великата руска православна църква“. С други думи, и църквата не избягва процеса на сталинизация, който постепенно и целенасочено обгръща българското общество“⁸. Всъщност комунистическата държава се опитва да прокара лукавата си политика на известно разграничаване между църковна институция и религия. Защото властта проявява търпимост към институцията и е далеч по-непримирима към религията. Основание за това двойствено отношение е пояснено от историка Момчил Методиев: „Враждебното отношение на Димитров към православната йерархия може да бъде обяснено не само с атеистичната идеология, която той изповядва, но и с неговия протестантски произход. Две години по-късно – през 1948 г., под влияние на майка си Димитров сключва религиозен брак по протестантски обред с втората си съпруга Роза Флайшман. По ирония на съдбата той е венчан от пастор Зяпков, който година по-късно ще се окаже сред основните подсъдими в делото срещу протестантските пастори. А още по-голямата историческа ирония е в това, че през 70-те и 80-те години в речника на Държавна сигурност с термина „секти“ са обозначавани всички традиционни протестантски изповедания. От тази гледна точка излиза, че ДС би трябвало да определя Димитров като „сектант“⁹.

Явно вярата и вяващите са приоритет на Димитров и висшата комунистическа клика, защото през 1948 г. той изисква обстоен и точен доклад от Димитър Илиев, директор на изповеданията, относно устройството и дейността на Католическата и евангелските църкви в България. Датата е 9 април. В тази докладна записка, изготвена от пълномощния министър на Министерството на външните работи Илиев има изключително интересни данни и факти, както и открити лозунги, имащи за цел да убедят вожда на българския народ,

⁸ Сrv. Знеполски, Ив. „Православната църква и комунистическият режим в България“, *Култура* 35 (2608), 15 октомври 2010.

⁹ Сrv. Методиев, М. „За Църквата и нейната двойствена историческа памет, Православната църква и комунистическият режим в България“, *Култура* 5 (2667), 10 февруари 2012 г.

че враговете вече са и във Ватикана, освен в Православната църква. Пък и още нещо: на 1 март 1949 г. българския народ го очаква и нов „Закон за вероизповеданията“. Но нека се спрем на части от документа, които говорят сами за себе си. „Католиците и евангелистите, както е известно, са по същество агентури на Ватикана и Вашингтон, подържат важни връзки с империалистическият лагер, имат много движими и недвижими имоти и корени всред българския народ, и разполагат с необходимите финансови средства и организационен апарат за водене на агитация и пропаганда... Заедно с това, разбира се, международното положение на Народната република България налага, да се вземат всичките необходими предохранителни мерки за недопускането тия религиозни фанатици да се превърнат в „пета колона“ на империалистическият лагер; за тази цел, на първо място, трябва да се засили бдителността към католишките и евангелски представители и ръководители“¹⁰ (правописът е запазен от оригиналния документ).

Между другото, не се подминава и разправата с негово преосвещенство епископ Андрей Велички: „Що се отнася до изпълнението на инструкциите Ви, за снемането мандата на епископ Андрей в Америка, утре ще Ви представя материалите за това. Най-после вчера Св. Синод, след дълги изчаквания и многократни отлагания, съвещания и колебания, е взел следното решение:

„Да бъде освободен Преосвещеният Велички Епископ Андрей от службата му на управляващ Българската православна епархия в Северна и Южна Америка и Австралия. Протоколът за това вчерашно заседание и решение на св. Синод за уволнението на Андрей днес ми се връчи“¹¹.

В посочения документ Д. Илиев изключително добросъвестно и с чиновнически ентузиазъм описва броя и разположението на изповядващите католицизма в границите на социалистическа България. Цитира дословно и по места храмове, свещенослужители, ордени, училища, печатни издания и естествено сочи врага. А той според него, пък и според идеологията, е там, на запад, във Ватикана. „Чрез монашеските ордени на католическата църква, които завеждат обу-

¹⁰ ЦДА, ф. 147 б, оп. 3, а.е. 1639, л. 16.

¹¹ ЦДА, ф. 147 б, оп. 3, а.е. 1639, л. 17.

чението в тях и управляват самите училища, се върши безспорно пропаганда. Защото за никого не е тайна, че множеството например французки училища у нас не са създадени, за да се учат децата на живущите в България французи, броят на които е незначителен, а са предназначени да привлекат в оградата си децата на българския народ. В тия училища, покрай изучаването на чужди езици, българските деца се тровят от консервативни, клерикални и антидемократични учения, които новото време е отрекло. Досегашната дейност на тия училища е доказала, че те подготвят нашата младеж към предпочитане и обич на чуждото пред своето, към преклонение към културата на Запада, вместо към славянския Изток и, изобщо, към откъсване на славянска България от общия славянски корен и общославянското семейство... Тия училища не допринасят нито за общата подготовка на учащите се, нито пък се възпитават в новия демократичен дух, настъпил у нас след 9 септември 1944 година. Димитровската конституция и новата програма на Отечествения фронт за тях фактически не съществуват. Отечественофронтовското възпитание в тия училища преднамерено и систематически се съботира. В чуждите училища липсва Отечественофронтовската украса, ОФ лозунги, нямамо даже ликът на Министър Председателя на България др. Георги Димитров. В тия училища се отбягва да се подчертае славянската принадлежност и солидарност на нашия народ с останалите славянски народи, а най-вече за братското единство със съседните нам югославянски народи (такава била международната конюнктура в този момент – бел. авт.). В тия училища не се говори за единството на славянските народи и за дружбата и единството им със Съветския съюз. В тия училища не се пеят народни партизански и трудови бригадирски песни. В библиотеките им липсва прогресивна литература, да не говорим за Маркс-Ленинска литература, а задължителният „час за демократическо възпитание“ на дело не се провежда. Според докладите на компетентните служби при Министерството на народната просвета съществуването на ученическата организация ЕМОС не се чувства. В официалните си доклади Директорите на тия училища открито заявявали, че не намирали смисъл да създават такава организация, понеже училищата им били „претрупани“ с работа,

и че не се занимавали с „политика“¹². Цитирам пространно, защото това атеистично скудоумие трябва да се знае от повече просветени хора в България.

В заключителната част на друг от тия доклади четем дословно следното: „В настоящия момент чуждите училища се явяват като гнезда на отровената от фашизма и реакцията българска младеж... За тези младежи остава чужд животът на българския народ, такъв, какъвто е той днес, и още от сега техните очи са обърнати към чуждите страни, където няма българи, няма Отечествен фронт, няма трудови бригади и се живее „свободно“¹³. Коментарът би дошъл в повече всекиму.

До тук вождът бе осведомен за недъзите на западното образование, продължило да крее все още в училищата на Римокатолическата църква у нас. Разясняването на особеностите на католическото духовенство е не по-малко неграмотно и предубедено, можете да се убедите сами: „Както в православната църква, така и в католическата, различаваме два вида духовенство: мирско и монашеско (калугерско). Разликата между нас и католиците е тая, че докато у тях духовенството (мирско и монашеско) не е женено, у нас мирското духовенство е семейно, а монашеското несемейно... Друг е въпросът с ордените на католическата църква, подведомствени на „Пропаганда фиде“ в Рим и управлявани направо от Рим чрез Папския делегат в София. Тия ордени са окоето и ухото на Папския престол в страните, където са се установили на работа“¹⁴.

Не цитирам доводите от лакомия поглед на пълномощния министър към католическите имоти в България и неговото откровено съжаление, че те все още не могат да бъдат национализирани в полза на ОФ-властта, без да се достигне до лют международен скандал. Изводите от неговите наблюдения и препоръките, които дава на министър-председателя на България със съветски паспорт, отварят още един фронт на българските комунисти за борба с международния капитализъм, и това ще бъде българската секция на Радио Вагикана. Но първо за пред очите на света ще бъде приет новият Закон

¹² ЦДА, ф. 147 б, оп. 3, а.е. 1639, л. 25-26.

¹³ ЦДА, ф. 147 б, оп. 3, а.е. 1639, л. 27.

¹⁴ ЦДА, ф. 147 б, оп. 3, а.е. 1639, л. 29-30

за вероизповеданията. Според него на всички граждани в Народна република България се осигурява свободата на съвестта и на изповеданията, църквата се е отделила от държавата, а чл. 3 ни уверява, че „Българската православна църква е традиционно изповедание на българския народ, свързана е с неговата история и като такава, по форма, съдържание и дух, тя може да бъде народна демократическа църква“¹⁵. Член 7 пък успокоява вярващите, че изповеданията могат да строят и откриват за своите нужди молитвени домове, както и да извършват публично в тях религиозните си обреди и служби. Застраховката на властта идва в чл. 12 и така отвързва ръцете за разправа със свещенослужителите, както и с всички вярващи: „Свещенослужители, както и всички други служители на изповеданията, които нарушават законите, обществения ред и добрите нрави, или работят против демократическите уредби на държавата, независимо от другата им отговорност, по предложение на министъра на външните работи, могат да бъдат временно отстранени от длъжност или уволнени. Отстраняването от длъжност или уволнението се извършва незабавно от съответното ръководство на изповеданието, щом получи за това предложение от министъра на външните работи. Ако свещенослужителят не бъде отстранен от изповедното ръководство, той се отстранява по административен ред“¹⁶.

Съветите на пълномощния министър и шеф на вероизповеданията Д. Илиев раждат своите горчиви плодове. Отнети са всякакви възможности на вероизповеданията да упражняват здравна и превантивна социална дейност, а чуждестранните ордени и мисии са принудени да закрият своите учебни заведения. За пет години е постигнато немалко.

Българската православна църква е поставена в пълна изолация въпреки „демократичния“ си характер. Останалите православни църкви по света са поставени в същото положение, с изключение на Вселенската патриаршия и гравитиращите около нея поместни църкви по известни нам исторически и политически причини. В този момент появата на българската секция на Радио Ватикана е повече от необходима, както за католиците, така и за останалите християнски

¹⁵ *Държавен вестник*, бр. 48 от 1 март 1949 г.

¹⁶ *Пак там*.

деноминации в страната. „Лошото“ е, че предаванията на Радио Ватикана ще се слушат не само от възърковеното население на България, а и от членове и симпантизантите на БКП. В това време ролята на българската секция на Радио Ватикана е насочена предимно да подкрепя вярата у католиците и у всички българи с добра воля по време на комунистическия режим. С годините българската секция укрепва, нейният облик се утвърждава като радиостанция на вярата и истината срещу заобикалящите българина измама, безбожие и терор. Това явно личи в запазените, но неархивирани документи.

„15 май 1952 г., четвъртък

...Известно е, че комунистическата партия не отстъпва пред никакви средства, когато се касае да постигне целите си и се стреми да проникне чрез елементите си във всички кръгове, включително и религиозните“¹⁷.

Тези думи са част от предаване, в което са използвани статии на тогавашния английски посланик в Москва сър Дейвид Кели, публикувани и във вестник *The Sunday Times*. Той продължава: „Комунизмът е голям майстор в двуличието и лукавството, в хитротото използване на всички позволени и непозволени възможности, на всички простени и непростени средства, за постигане на своите цели. Той разчита и си служи с всичко. Маските му, неговата тактика са най-разнообразни. Стратегията му остава винаги една и съща. В тази си хитра маневра той с умение разчита на лекомислието, безразличието и късата памет на повечето доверчиви и честни хора. Хора от всички среди и всички обществени положения. С това той често е съумявал и за жалост още съумява да измамва и онези от противниците, които са били длъжни да бъдат будни и нащрек... Християнството, което единствено можеше и може да даде миролюбивата основа на един справедлив световен ред, което единствено можеше поради естеството и средствата си да даде братското споразумение, братската търпимост и братското взаимоопрощение и любов, гори с пламъка в сърцата на онези, които нямат световна мощ. Обреклите се, посветилите се на политиката лица – като оставим настрана безверниците – са все още твърде пропити с материалистически предразсъдъци, които докараха тази страшна участ на днешното човечество“¹⁸.

¹⁷ Из архива на българската секция на Радио Ватикана.

¹⁸ Пак там.

През юли 1952 г. са арестувани 40 души, сред които един католически епископ, 25 католически свещеници и една монахиня, обвинени в шпионска и подривна дейност срещу народнодемократичната власт. На 3 октомври е произнесена присъдата. Четирима души са осъдени на смърт чрез разстрел: Никополският епископ Евгени Босилков – пасионист, и успенците отец Камен Вичев, отец Павел Джиджов и отец Йосафат Шишков. Другите присъди варират от 3 до 20 години лишаване от свобода – двама са осъдени на 20 години затвор, шестима – на 15 години, двама – на 14 години, единайсет души получават по 12 години, деветима – по 10 години, четирима съответно по 8, 6, 5 и 3 години, и двама по година и половина.

За тази саморазправа официалният орган на Ватикана „L'Osservatore Romano“ публикува коментар във връзка с делото в София. Той е прочетен и от студиото на българската секция на Радио Ватикана. Заглавието звучи стряскащо, но действията са истински: „Софийското дело – Предумишлено убийство“. В този дълбоко емоционален и изпълнен с имена и факти коментар между другото се казва: „Софийската присъда ни казва, че българската „народна демокрация“ не практикува подобна сдържаност. Тя се нуждае от кръв, вероятно защото злокобният ѝ терор става така по-убедителен спрямо един поробен, но не още напълно преклонил глава народ. Алтернативи не се допускат: или пълно и безусловно приемане на комунистическата идеология, или – смърт. Това е то „свободата“ на съвестта и вероизповеданието, признати и гарантирани от закона, които зад либерално-демократична формулировка крият пълна и яростна нетърпимост. Правното лицемерие е днес изобличено от фактите“¹⁹. Авторът на предаването продължава: „Коментарът на ватиканския орган върху срамната правосъдна комедия, играна в София в последните дни, изразява точно отвращение и възмущение, което същата е предизвикала в свободния свет, и ни дава възможност да разберем смисъла и тона на непосредствените и дипломатически народни въздействия срещу отговорниците за този последен позор“²⁰. За реакцията от София по-късно.

¹⁹ Пак там.

²⁰ Пак там.

„13 октомври 1952, понеделник

Бог очаква от всеки християнски народ да бъде на висотата на своето християнство. То да бъде за него – за всеки един от неговите членове, истинска връзка с Бога... И българският народ е дал на общото християнско семейство своите светци и своите мъченици. И за българския народ тайнствата на вярата са най-висшият, съществен момент на личността му, на душата му, на свободата му.

От 8 години насам върху България се надвеси страшна участ. Едно управление, което не е било искано от народа, което му е чуждо и което се установи там само по силата на нахлулата чужда войска, гнети народа. Това управление се крепи там само с насилие и потисничество... в България, в първите години, то бе сложило маската на безразличие спрямо християнството, но ръка в ръка с всеобщия терор то почна своите кога явни, кога скрити гонения против християнството и против християните. С по-малките християнски общини – с католическите и с евангелските – борбата му взе и взима методите на явно гонение и на скроените процеси. С най-голямата християнска община – с българското православно население, гонението има друга метода, която не е по-малко жестока и която цели по околен начин да дойде до исканата цел. Също както това стана в Русия, където младите поколения на християнството са били изцяло изкоренени и руската младеж превърната в безлична единица, автомати, готови да изпълняват пъклените замисли на едно материалистично и безбожно малцинство, което с терор държи в ръцете си милиони безволни и без лично съзнание същества.

Това, което друговерската петвековна власт не успя да стори в България, към това се е устремил, с най-разнообразни средства безбожният комунизъм²¹.

Предадена реална картина, която едва ли се е поправила на властимащите, но те няма да останат безучастни.

На следващата година четем, отново в архива на българската секция на Радио Ватикана, думи, достигнали до угнетените ни сънародници. Вече е възстановена Българската патриаршия, но няма смисъл да припомням за чии интереси:

²¹ Из архива на българската секция на Радио Ватикана.

„27 юли 1953 г., понеделник

...Изходна точка за възобновената утре свободна България трябва да бъде сплотеността на духовете. Българският народ започва истинския си държавен и културен живот под знака на християнството... Християнството е знакът, под който този народ встъпи в голямото семейство на просветените народи. Християнството също бе канарата, върху която той се опираше в продължение на една дълга и пълна с трагични събития история... Новият потисник не е другояч, а е безбожник, безверник, той напоследък счита за необходимо да се предрешва като толерантен господар и дори гледа да създаде благосклонна нему свещеническа и духовна йерархия, защото се е убедил, че християнството на българския народ остава най-опасният му враг. Това е утешително и това е дълбоко знаменателно.

Осем години гнет, и то проведен с демоничност, ни показва в тази нова тактика на угнетителя, че победата не само не е била негова, но че той вижда и чувства къде е мощта на търпеливия и здрав българин. Християнството на българския народ и българското семейство и този път ще надделят²².

Наистина звучи окуражаващо, но все пак е изречено извън границите на България с оптимистична надежда, която не притежават живеещите в „Народната република“.

След още няколко месеца българите, които тайно слушат Радио Ватикана, чуват:

„2 ноември 1953 г., понеделник

...Като че ли човешките дела на миналото са всички порочни! Материалистичният начин на действие е тъй далеч дори и от най-обикновения човешки здрав разум. Той срива всички в пепелище и твърди, че иска върху него да изгради бъдещо благосъстояние. Унищожава всичко онова, което християнската култура в постоянна борба – разбира се, не рядко и с грешки и човешки несъвършенства, нещо, което е естествено за всяко човешко дело и стремеж – е изградила. И твърди, че с това се създавал и строил рай на земята. Какво заблуждение и какво престъпление!

Но християнството е живо. Бидейки самият живот – защото е

²² Из архива на българската секция на Радио Ватикана.

живот на земята и живот след смъртта – то ще намери пак в себе си силите, които преди 2000 години очертаха и почнаха неговия тържествен и стръмен път на благост, на истина, на братство, на жертва и на всеопрощение. Но така също и на подобна свръхестествена мощ. Мощ, която създаде от душите и сърцата на отделните му привърженици, на верующите: светците и мъчениците²³.

Авторът на повечето коментари е отец проф. д-р Йосиф Гагов, който е бил ръководител на българската секция до смъртта си през 1967 г. Орфографията на цитираните материали е запазена.

Българската комунистическа партия, която в онзи момент олицетворява и държавата, не може да остане безучастна към всички тези, макар и ефирни обвинения. Ето защо на 26 декември 1957 г. свиква заседание на ПБ на ЦК на БКП с докладчик Катя Аврамова, завеждащ отдел „Пропаганда и агитация“, където е уволнен Михаил Кючуков, председател на Комитета за религиозните култове и вероизповеданията при Министерския съвет, защото не е взел съответните мерки да бъде преодоляно религиозното чувство в страната. Взети са и конкретни решения за подобряване на атеистичната пропаганда сред масите, както обичаха да ни назовават комунистическите вождове²⁴. Основания за това дават неотдавнашните антиправителствени събития в Унгария, предвождани и от примаса на страната, кардинал Йозеф Миндсети, породили надежда и сред свещенослужителите на БПЦ и заглушаваните радиостанции, между които Радио Ватикана. В следващите 2 години грешките ще се поправят, което личи от информация на Лъчезар Аврамов, завеждащ отдел „Пропаганда и агитация“ на ЦК на БКП, за изпълнение решение „А“ № 344 на ПБ НА ЦК НА БКП „Относно мерките за засилване и подобряване на атеистическата пропаганда в страната“, от същото заседание на 26.XII.1957 г. има и предложения за нейното засилване.

В момента, в който Радио Ватикана отстоява вярата и открито осъжда безчинствата на комунистите в България, партията се противопоставя и със следното: „Значителна и разнообразна дейност извършва и Радио София като предава редовно лекции, беседи, разкази, очерци, рецензии и други материали с атеистическо съдържание.

²³ Из архива на българската секция на Радио Ватикана.

²⁴ Срв. ЦДА, ф. 1 б, оп. 6, а.е. 3472, л. 2, 71-88.

Само редакциите за младежта и за децата предадоха около 30 анти-религиозни материала. За радиобеседата на тема „Разговори за религията“, в която се разглеждат редица въпроси, свързани с религиозните обичаи и обреди, като венчаване, кръщаване и пр., са получени над 800 писма с конкретни предложения и препоръки. Сполучлива форма за разобличаване реакционната същност на религията е диалогът „Миладин и Костадин“, чрез който се бичуват отделни духовници, носители на лицемерието, алчността, моралната разпуснатост и вредителството...

Плод на нарасналите нужди на атеистическата пропаганда е създаденият във Варна „Дом на атеиста“, който вече половин година организира лекции, написването на статия в окръжния вестник и на (3) беседи за Радио Варна, подготвя библиографски материали, изработва художествени табла и пр...

Съществен недостатък в атеистичната пропаганда е, че все още се изнасят слаби в теоретическо и методическо отношение лекции. Поради това, че на редица места атеистическата тематика е нещо ново, което буди голям интерес у трудещите се, към лекторските групи нерядко се приобщават самоуверени и слабо подготвени пропагандисти, готови да „разгромяват“ религията с общи и абстрактни фрази. Понякога лекторите проявяват неосведоменост, особено когато отговарят на зададените им въпроси, допускат груби грешки при постановката на отделните проблеми. Говори се например за религията само като остатък от миналото в съзнанието, а се забравя, че този остатък намира израз и сега в бита както на верующите, така и на много неверующи хора. Лекторите убедително изтъкват реакционната роля на Ватикана, но почти не споменават за съюза на православната църква с експлоататорските класи в миналото и пр.²⁵

През следващите години на Студената война почти нищо в идеологическата атмосфера не се променя, понякога тонът е по-мек, а друг път – по-остър и назидателен, но посоката е една. От студиото на Радио Ватикана защитават правото на свободен избор и вероизповед, а от студиото в София заклеймяват вярата и правото да бъдеш различен, вкарват нови „традиции“ и социалистически празници, които да изместят църковните.

²⁵ ЦДА, ф. 1 б, оп. 15, а.е. 727, л. 2, 3-6.

За осемдесетте години, откакто съществува Радио Ватикана, то е успяло да бъде център на католицизма в контакта с различните страни по света. Излъчва се в Европа, Африка, Америка, Азия и Океания. Основната цел на Радио Ватикана е да проглася християнското послание свободно чрез разпространяване на гласа и учението на римския понтифик; информирание за дейността на Светия престол; предоставяне на информация за живота и дейността на католическата църква в света, като помага на католиците да оценяват съвременните проблеми в светлината на учението на Църквата.

Въпреки че емисиите на Българската секция на Радио Ватикана в първите години са били по 5–10 минути, те са били достатъчни, за да поддържат живецата на вярата у тези, които са ги слушали и продължават да ги слушат.

Днес Българската секция на Радио Ватикана излъчва по 80 минути на ден проповеди, новини, анализи и интервюта на български език. Ето какво споделя Димитър Ганчев, завеждащ Българската секция на Радио Ватикана: „В последните години след падането на Желязната завеса се налага и постепенна промяна в характера на предаванията. След подкрепата на една преследвана Църква днес радиото се стреми да бъде неин спътник в нелекия път към завоюване на собствено място сред свободното общество от народи“.

Това означава, че освен постоянната задача да запознава слушателите с дейността на папата, живота на Католическата църква и да бъде духовна подкрепа, Българската секция се опитва и да допринесе и за гражданското възпитание, и за отговорността на католиците в една свободна пред света, демократична и християнска България, която е равноправен член на Обединена Европа.

Не случайно в своето апостолическо послание *Il rapido sviluppo* („Бързото развитие“) от 2005 г. папа Йоан Павел II казва: „От средство медиите се превръщат в „жизнена среда“, в която човекът – особено младите хора – живеят“. И признава „дигиталната култура“ за онази възможност, създадена от новите технологии, които разкриват големи възможности и които Църквата трябва да приеме и използва. Затова най-голямото предизвикателство за Църквата е да умее да диалогира с дигиталната култура и да намери начина да оповестява Евангелието на съвременните хора, родени именно в тази култура²⁶.

²⁶ Вж. <http://bg.radiovaticana.va/news/>

А в подготвителния документ (Lineamenta) за работата на Епископската асамблея на Синода за новата евангелизация, която се проведе във Ватикана от 7 до 28 октомври 2012 г., се уточнява, че новата евангелизация е „стремежът към осъвременяване на Църквата, която е призвана да бъде на висота с променящите се условия в културен и социален аспект, за да отговори на новите предизвикателства, пред които е изправена християнската вяра, нейното известяване и свидетелстване. На тези предизвикателства Църквата отвръща не с примирение или затваряйки се в самата себе си, а с предприемането на мерки за възраждане на собственото ѝ тяло, чиито център е личността на Христос и срещата с Него, даряваща ни Св. Дух и силата за оповестяване на Евангелието, чрез нови средства, пригодени да общуват със съвременното общество“²⁷.

Догматичните различия между православни и католици не би следвало да ни пречат да се поучим от добрите практики в методите на проповед и духовно-нравствена просвета. Наистина огромни са разликите между медийното и библейското време, тъй като медиите често търсят предимно сензацията и трудно приемат Църквата като Божи народ или място за спасение, но все пак те не са непреодолими, особено когато притежаваш собствена медия. Тогава тя – медията, ще има възможност да разпространява съзидателната сила на християнството и общностния живот, както и значението на християнството като отправна точка за социалното и културно развитие.

²⁷ <http://bg.radiovaticana.va/articolo.asp?c=687089>